

# KOHTI SOSIALISTISTA FEMINISMIÄ

## MARXIST-FEMINISTERNA-RYHMÄ 1974–1978

Riikka Taavetti

Suomalaista 1970-lukua on kutsuttu sukupuolen pimeäksi ajaksi (Bergman 2002, 148). Tasa-arvokysymyksistä ja sukupuolirooleista keskusteltiin Suomessa aktiivisesti 1960-luvun loppupuolella, mutta melko maltilliseen sävyyn, ja varsinainen feministinen liike tiedostamisryhmineen antoi odottaa itseään aivan 1970-luvun lopulle. Muutamia feministisiksi itseään kutsuneita ryhmiä toimi Helsingissä kuitenkin jo talvesta 1973–1974 alkaen. Feministiryhmien toiminta pysyi muutaman vuoden ajan lähes pelkästään suomenruotsalaisten naisten tiedossa.

Toisen ensimmäisistä feministiryhmistä, Marxist-Feministerna-ryhmän, MF-ryhmän, jäsenet olivat enimmäkseen koulutettuja, keskiluokkaisten ammattien edustajia kuten toimittajia, sihteerejä tai lääkäreitä (Ingström 2007, 70), ja monien perhetausta oli suomenruotsalaisessa keskiluokassa. Monet heistä olivat kokeneet, että naiseus oli asettanut heidät alempaan asemaan työelämässä ja rajannut heidän valinnanmahdollisuuksiaan. Ryhmän jäsenten keski-ikä oli vuonna 1975 noin 35 vuotta (Boucht & Nyström 1976, 81–82) ja siinä toimi noin viisitoista naista. Ryhmä kokoontui tiiveimmillään viikoittain, keskusteli sosialistisesta ja feministisestä kirjallisuudesta sekä toimi tiedostamisryhmänä. Lisäksi MF-ryhmä piti feminismiaiheisia opintopiirejä ja järjesti näyttelyitä ja tempauksia sekä yksin että yhdessä muiden naisryhmien kanssa.

Tässä artikkelissa<sup>1</sup> selvitan, millaisia

feministisiä teemoja MF-ryhmä käsitteli ja millainen merkitys sille oli sosialistisella ajattelulla. Mielestäni MF-ryhmää on mielekkäintä käsitellä osana sekä sosialismin että feminismin aatehistoriaa ja esimerkkinä yrityksestä yhdistää näitä ajatussuuntia. Tutkimukseni keskeisin alkuperäislähdeaineisto on Svenska Litteratursällskapet i Finlandin Historiska och Litteraturhistoriska Arkivetiin talletettu ryhmän arkisto. Lisäksi käytän lähteinäni MF-ryhmän jäsenten kirjoittamia ja ryhmää käsitteleviä lehtiartikkeleita, ryhmän jäsenten Birgitta Bouchtin ja Carita Nyströmin kirjoittamaa kirjaa *Denna värld är vår: Handbok i systerskap* (1975, käytössäni oli teoksen toinen painos vuodelta 1976) sekä kolmen ryhmässä toimineen naisen, Annlis Söderholmin, Gerd Söderholmin ja Anita von Wright-Grönbergin haastatteluja, jotka tein keväällä 2009.

### MF-RYHMÄ JA UUSI NAISLIIKE

MF-ryhmän kanssa samoihin aikoihin perustettiin toinen feministiryhmä, Rödkärringarna, mutta ryhmät tapasivat vasta marraskuussa 1974.<sup>2</sup> Seuraavina vuosina perustettiin lisää ryhmiä, ja niiden muodostamaa verkostoa alettiin kutsua vuonna 1976 nimellä Feministit – Feministerna. Ryhmät julkaisivat omaa lehteä, jonka ensimmäinen numero julkaistiin nimellä *Nyt mentiin – Nu går vi* naistenpäivänä 1977. Naistenpäivästä 1978

<sup>1</sup> Artikkelin perustuu vuonna 2010 Helsingin yliopistossa hyväksyttyyn poliittisen historian pro gradu -tutkielmaan.

<sup>2</sup> Sammandrag av olika intryck och samtalet vid kvinnomötet månd. 4/11 på Mechelingatan. 1972–1973 Bakgrundsmaterial 1974–1975 Protokoll och övrigt.

alkaen lehteä alettiin julkaista säännöllisesti nimellä *Aikanainen – Kvinnotid*. (Ingström 2007, 76.) Naisryhmiä perustettiin Helsingin lisäksi esimerkiksi Sipooseen MF-ryhmän Sipoon ruotsinkielisessä kansalaisopistossa pitämän kurssin seurauksena.<sup>3</sup> *Aikanaisen* toimitus alkoi kiertää Suomea, kun vuosien 1978–79 mittaan feministisiä ryhmiä alettiin perustaa myös pääkaupunkiseudun ulkopuolelle, osin sen seurauksena, että Helsingissä feministisestä toiminnasta kiinnostuneet naiset muuttivat muihin kaupunkeihin (esim. emt., 215–216).

Feministiryhmät pitivät yhteisiä kokouksia, joissa suunniteltiin lehteä ja yhteistä toimintaa, sekä pyörittivät yhteistä kokoon-tumistilaa Rauhankadulla kellarissa ainakin vuodesta 1977 alkaen.<sup>4</sup> Ryhmät myös järjestivät yhteisiä naistenleirejä, joilla keskusteltiin ja pidettiin alustuksia naisliikkeille tärkeitä teemoista.<sup>5</sup> Ryhmien toiminta oli vapaamuotoista ja rahoitus esimerkiksi kellaritilojen vuokriin saatiin osallistujien lahjoituksilla.<sup>6</sup> Kellaritilan pitämistä ja lehden tekoa voi pitää pieninä esimerkkeinä naisten ”vastains-tituutioiden” perustamisesta: esimerkiksi Yhdysvaltojen naisliikkeelle omien kauppohen, levy-yhtiöiden ja terveyskeskusten pyörittäminen oli tärkeä toimintamuoto (Echols 1994, 161–162).

Gerd Söderholm kertoo, että MF-ryhmä määritteli ”naisasian” porvarilliseksi toiminnaksi; ”naisliike” taas oli se, johon ryhmä katsoi kuuluvansa (Söderholm, Gerd 2009). Boucht ja Nyström kuvasivat kirjassaan uutta naisliikettä hyvin samaan tapaan kuin Juliet Mitchell teoksessaan *Uusi naisliike*, joka kuuluikin MF-ryhmän ensimmäiseen ”minimikirjallisuuslistaan”<sup>7</sup>. Molemmissa teoksissa nähtiin uuden naisliikkeen yhteys naisten aikaisempaan toimintaan. Boucht ja Nyström

tosin nostivat Mitchellä selkeämmin esiin naisliikkeen sisäiset erot, porvarillisen ja työläisnaisliikkeen historian. (Boucht & Nyström 1976, 13; Mitchell 1973, 15–16.)

Uusi naisliike erottui naisten aikaisemmasta järjestäytymisestä sekä toimintatavoiltaan että analyysiltään. Boucht ja Nyström tiivistivät tämän eron siten, että uusi naisliike on vallankumouksellinen. Se ei usko, että vain samat oikeudet miesten kanssa riittävät, ja ymmärtää, että naisten vapauttaminen vaatii uudenlaista kokonaisanalyysia, jota liike onkin muotoilemassa. Aiemmat liikkeet eivät myöskään ole paneutuneet yhtä radikaalilla tavalla yhteiskunnan ja kulttuurin perustuksiin. Boucht ja Nyström pitivät uutta naisliikettä myös marxilaisuutta täydentävänä tai korjaavana liikkeenä. (Boucht & Nyström 1976, 12–14.)

Suomessa uuden naisliikkeen osaksi katsotaan feministiryhmien lisäksi myös Naisasialiitto Unioni vuodesta 1976 alkaen, jolloin Unionissa tapahtui sukupolvenvaihdos (Hagner & Försti 2006, 152–161; Jallinoja 1983, 201). Unionin ja feministiryhmien välit eivät olleet kitkattomat, sillä feministiryhmien vapaamuotoiset toimintatavat ärsyttivät toisinaan muodollisempaan toimintaan totuneita unionilaisia. Lisäksi ryhmien ja Unionin välillä oli myös poliittisia eroja. Useat Unionin nuoret aktiivit olivat sosiaalidemokraatteja, kun taas monet feministiryhmien naiset, etenkin vanhemmat heistä, toimivat myös kansandemokraattisissa järjestöissä. Samoin feministiryhmiin kuuluneiden enemmistö oli ruotsinkielisiä, Unionin taas suomenkielisiä. (Jallinoja 1983, 201.) Unionin ja feministien yhteistyö vilkastui 1970-luvun lopulla, ja feministiryhmien toiminnan laantuessa 1980-luvun puolivälissä monet niiden jäsenistä liittyivät Unioniin (Hagner & Försti

<sup>3</sup> Protokoll fört vid MF-gruppens möte hos Bitte den 1 mars kl. 19.30. Protokoll (+korrespondens och bilagor) 1976–1979.

<sup>4</sup> Feminismöte MF 22.4.77 kl 21.15. Protokoll (+korrespondens och bilagor) 1976–1979.

<sup>5</sup> Programmet för kvinnoseminariet i Esbo 11–17 augusti 1976. Protokoll (+korrespondens och bilagor) 1976–1979.

<sup>6</sup> Feministernas stormöte på Bulevardia 4.12.1978. Protokoll (+korrespondens och bilagor) 1976–1979.

<sup>7</sup> En första minimilitteraturlista. 1972–1973 Bakgrundsmaterial 1974–1975 Protokoll och övrigt.

2006, 168).

MF-ryhmällä oli myös yhteyksiä ulkomaisiin uuden naisliikkeen ryhmiin ja instituutioihin. Jo ryhmän perustaminen oli ollut tulosta kansainvälisistä yhteyksistä: monet jäsenet olivat tutustuneet nousevaan naisliikkeeseen oleskellessaan ulkomailla, ensisijaisesti Tanskassa, Ranskassa ja Yhdysvalloissa. Lisäksi yksi sysäys ryhmän käynnistämislle oli ehdotus, että perustettaisiin ruotsalaisen feministijärjestön Grupp 8:n suomalainen haaraosasto (Ingström 2007, 49–50).

MF-ryhmällä oli paljon kontakteja Tanskaan. Tanskassa uusi, autonominen naisliike oli vahvempi kuin muissa Pohjoismaissa. Solveig Bergman (1998, 168) selittää tätä sillä, että tanskalainen kansalaisyhteiskunta oli voimakkaampi ja enemmän erillinen virallisesta poliittisesta järjestelmästä kuin muualla Pohjoismaissa. MF-ryhmässä luettiin tanskalaisten feministien ohjevihkosta *Basisgrupper*, joka toimi yhtenä ohjeena ryhmän omalle pienryhmätyöskentelylle.<sup>8</sup> Lisäksi tanskalaiset pyysivät MF-ryhmältä tietoja ja kirjoituksia naisten asemasta ja naisliikkeestä Suomessa.<sup>9</sup> Ryhmän jäseniä myös matkusti Femøn naistenleirille useina vuosina.<sup>10</sup>

## UUDEN NAIŚLIKKEEN TOIMINTATAVAT - SISARTEN TIEDOSTAMISRYHMÄ

Sitoutuminen uuteen naisliikkeeseen ja ulkomaiset kontaktit näkyivät MF-ryhmän toimintatavoissa. Ryhmä aloitti toimintansa opintopiirinä, jossa laadittiin pitkiä listoja kirjoista, joita osallistujien pitäisi lukea, ja pidettiin alustuksia tärkeiksi katsotuista aiheista.

Näissä keskusteluissa käsiteltiin esimerkiksi naisten asemaa eri maissa sekä sukupuolta ja kieltä.<sup>11</sup> Osa ryhmän naisista piti opintopiirityylistä toimintaa puisevana ja omalle elämälle vieraana – sitä kutsuttiinkin myöhemmin ”etäisyyttä ottavaksi opintopiiriksi” (Boucht & Nyström 1976, 81).

Reilun vuoden ajan kestäneen opintopiiritoinnin jälkeen ryhmä jakautui pienryhmiin, eräänlaisiin tiedostamisryhmiin, joissa käsiteltiin henkilökohtaiseen elämään liittyviä kysymyksiä (emt., 87). Ryhmä käsiteli kokouksissaan jatkuvasti myös osallistujien lukemaa kirjallisuutta, ja erityinen lukupiiri naisten asemaa käsittelevästä kaunokirjallisuudesta perustettiin keväällä 1977.<sup>12</sup>

Tiedostamisryhmä oli uuden naisliikkeen perusyksikkö, jossa pienehkö joukko naisia kokoontui keskustelemaan kokemuksistaan ja suhteuttamaan niitä toisten naisten kokemuksiin sekä laajempiin yhteiskunnallisiin keskusteluihin (Koivunen & Liljeström 1996, 274). Monien uuteen naisliikkeeseen liittyneiden naisten tausta oli vasemmistoliiikkeessä, ja tiedostamisryhmiä perustettiin, jotta liikkeessä koettuja ikäviä kokemuksia voitaisiin käsitellä yhdessä. Yksityisinä pidetyt ongelmat osoittautuivat muiden kanssa keskustellessa yhteiseksi ja täten poliittiseksi. (Peltonen 1988, 33.) Gerd Söderholm kertoo, että hänen tavoitteenaan oli perustaa ryhmä, jossa olisi mukana naisia, joita on todella syrjitty ja jotka voisivat ”puhua katkerasti” kokemuksistaan (Ingström 2007, 50). MF-ryhmässä katkeran puheen taktiikka rinnastettiin tietoisuuden kohottamiseen.<sup>13</sup>

MF-ryhmä keskusteli myös sisaruuden merkityksestä naisliikkeessä. Sisarus liit-

<sup>8</sup> Rapport från MF-gruppens söndagsstormöte hos Merit i Jollas, 28.9.1975. 1972–1973 Bakgrundsmaterial 1974–1975 Protokoll och övrigt.

<sup>9</sup> M F -gruppens möte. (24.6.1976); Feminismöte MF 22.4.77 kl 21.15. Protokoll (+korrespondens och bilagor) 1976-1979.

<sup>10</sup> Esimerkiksi Brita Wilhelms osallistui leirille kesällä 1976. Brita Wilhelms ryhmälle Kauklahdesta 12.7.1976. Protokoll (+korrespondens och bilagor) 1976-1979.

<sup>11</sup> Mötesprotokollet för den 8.4.1974 klockan 19.30; Anteckningar från fria kvinnokursens möte 29/4 1974. 1972–1973 Bakgrundsmaterial 1974–1975 Protokoll och övrigt.

<sup>12</sup> MF-möte den 21. januari 1977 hos Merit. Protokoll (+korrespondens och bilagor) 1976-1979.

<sup>13</sup> Framläggning av projektpän för MF-gruppens fortsättä verksamhet (sammanfattning av ideer framförda i Arpalahiti) Protokoll: 3.6.1974 / Gerd. 1972–1973 Bakgrundsmaterial 1974–1975 Protokoll och övrigt.

tyy ajatukseen kaikkia naisia yhdistävästä kamppailusta naisten vapautumisen puolesta. Sisaruus on ollut ehkä ennen kaikkea käytännön näkökulma uudessa naisliikkeessä: sisaruuden korostaminen on kertonut siitä, että naisliikkeessä on tehty valinta työskennellä ensisijaisesti toisten naisten kanssa. MF-ryhmän manifestiluonnoksessa vuonna 1974 määriteltiin, että naisten on itse – pelkissä naisryhmissä – aloitettava oman tilanteensa analyysi. Mikäli ryhmissä olisi läsnä myös miehiä, olisi riskinä päätyminen perinteiseen sukupuolijakoon.<sup>14</sup>

Käytännössä sisaruus tarkoitti naisten solidaarisuutta naisille. Boucht ja Nyström esittelivät kirjassaan arkisia ohjeita naisso-lidaarisuuteen, ja ohjeet julkaistiin lähes samansisältöisinä myös naisryhmien lehdessä. Niissä kiinnitettiin huomio sanoihin, joilla naiset puhuvat toisistaan: naisten tulee tukea toistensa identiteettiä eikä vahvistaa miesten heistä muodostamia ennakkoluuloja. (Boucht & Nyström 1976, 89.) Ohjeissa kannustettiin myös pääsemään eroon naisten tavasta vähätellä itseään: ”Sävyisä itsensä kieltäminen ei ole mikään hyve, se on rikos muita naisia ja heidän taisteluaan vastaan.” (Naisten keskinäinen solidaarisuus 1977.) Boucht ja Nyström (1976, 17–18) nostivat esiin myös uuden naisliikkeen ja naistutkimuksen yhteyden. He kutsuivat uutta naisliikettä norjalaisen feministin Berit Åsin sanoin ”naisten paljasjalkayliopistoksi”: naisryhmät kaikkialla maailmassa tekevät perustutkimusta oman elämänsä todellisuudesta, tähän saakka tieteessä unohdetusta alueesta. Samalla naiset joutuvat tarkistamaan tieteen arvostuksia ja metodeja, jotka ovat miesten tekemiä.

Sisaruuden ja naisnäkökulman käsitteitä on myöhemmin kritisoitu naisten välisten erojen sivuuttamisesta. Clare Hemmingsin (2005, 120) mukaan feminismen historiassa erityisesti 1970-lukua kuvataan essentialismin, eli sukupuolen olemuksellisuuden ja

muuttumattomuuden, ja yhden, eroja tunnustamattoman, naisidentiteetin vuosikymmeneksi. MF-ryhmän keskusteluissa ja teksteissä näkyi uuden naisidentiteetin ja naisnäkökulman etsiminen, mutta toisaalta myös naisten välisten erojen, etenkin luokkaerojen näkyväksi nostaminen. Toisaalta ryhmän keskusteluissa ja teksteissä puhutaan usein naisesta yksikössä tavalla, joka asettaa kaikki naiset samankaltaiseen asemaan tai saa analyysin ainakin vaikuttamaan siltä, että puheena olevan naisen paikalle käy eroista huolimatta kuka tahansa nainen.

Jos sisaruutta ajatellaan asenteena ja käytännön toimintaohjeena, kuten MF-ryhmässä näytettiin tekevän, se ei välttämättä edellytä ajatusta kaikkien naisten samankaltaisuudesta. Tällainen varsin pragmaattinen ja naisten todellisiin kokemuksiin pohjautuva näkökulma sisaruuteen saattoi osin säästää MF-ryhmän sellaiselta ydinnäisyyden etsinnältä ja naisidentiteetin korostamiselta, joka ainakin Alice Echolsin (1994, 166) mukaan näivetti yhdysvaltalaista naisliikettä.

## YKSITYISEN JA JULKISEN RAJALLA

MF-ryhmässä pidettiin tärkeänä yksityiselämän ja sen piiriin kuuluvien kysymysten politisointia. Yksityiselämää kuvattiin toisaalta alueeksi, jossa naisten alistaminen näkyy kaikkein selvimmin, toisaalta taas karkotuspaikaksi, jonne naiset työnnetään julkisesta.<sup>15</sup> Sekä Bouchtin ja Nyströmin kirjassa että MF-ryhmän keskusteluissa seksuaalisuus ja yksityiselämä erotettiin toisistaan. Boucht ja Nyström käsitelivät erikseen sitä, miten seksuaalisuus on mitä suurimmassa määrin myös poliittinen kysymys. Toisaalta otettiin käsittelyyn kaksi sfääriä, julkinen ja yksityinen, ja osana yksityistä käsiteltiin muita kysymyksiä kuin seksuaalisuutta sinänsä: perhettä, äitiyttä ja kotia.

<sup>14</sup> Utkast till MF-gruppens manifest (1975). 1972–1973 Bakgrundsmaterial 1974–1975 Protokoll och övrigt.

<sup>15</sup> Temamötet om privatlivet 23.11.75. 1972–1973 Bakgrundsmaterial 1974–1975 Protokoll och övrigt.

Sille, ettei seksuaalisuutta sijoitettu suoraan osaksi yksityiselämää, saattaa olla taustana sosialistisen teorian tapa erottaa toisistaan yksityinen ja julkinen. Boucht ja Nyström (1976, 45) kirjoittivat, kuinka jako yksityiseen ja julkiseen alueeseen pohjaa produktion ja reproduktion erottamiseen kapitalistisessa tuotantotavassa. Seksuaalisuuden paikka tällaisessa talouteen perustuvassa käsitteellistämässä on epäselvä: seksuaalisuus voi sen kaupallisen käytön vuoksi kuulua produktioon ja siis julkiseen, mutta osana perheeseen ja lisääntymiseen eli reproduktioon liittyviä kysymyksiä yhtä lailla yksityiseen. Toisaalta joillain seksuaalisuuden ulottuvuuksilla ei välttämättä ole lainkaan paikkaa socialistisessa yhteiskunta-analyysissa. Esimerkiksi MF-ryhmässä käsiteltiin oman ruumiin kokemista sekä seksuaalisia kokemuksia, joiden analysoiminen taloudellisen kehityksen kautta on vaikeaa.

Oleellinen osa yksityiselämää on perhe erityisenä naisten alueena. Toisaalta juuri perheessä näkyy hyvin, miten julkinen ja yksityinen leikkaavat toisiaan: perhettä säädellessään ja hallinnoidaan julkisesta sfääristä käsin, aivan erityisesti hyvinvointivaltioissa (Julkunen 1995, 24–26). MF-ryhmässä kiinnitettiin huomiota siihen, miten yhteiskunnalliset valinnat esimerkiksi asuntorakentamisessa edistävät perheiden vetäytymistä eristykseen muista ihmisistä.<sup>16</sup> Boucht ja Nyström (1976, 53) korostivat, miten asuntorakentaminen perustuu porvarilliseen ydinperheideologiaan, jonka mukaisesti perheet asuvat erillisissä pienissä asunnoissa ilman kunnollisia tiloja yhdessäoloon ja yhteiseen työnteekoon. Ryhmässä keskusteltiinkin yhteisöllisemmän asumisen mahdollisuuksista ja jotkut ryhmän jäsenet myös kokeilivat käytännössä asumista muuten kuin pelkän ydinperheen kanssa (esim. Ingström 2007, 18).

Työ puolestaan on oleellinen osa julkista

elämänpiiriä, eikä ole yllättävää, että naisten työnteekoon liittyvät kysymykset olivat ensimmäisiä MF-ryhmän keskusteluissa esiin nostettuja aiheita. Toiminnan alkuvaiheessa kokouksessa pidettiin alustus naisten työnteosta ja esiteltiin tilastoja naisten kuulumisesta ammattiliittoihin ja toimimisesta eri ammateissa. Huomiota kiinnitettiin myös siihen, miksi työntekijöistä puhutaan sukupuolineutraalisti silloinkin, kun kyse on naisvaltaisesta alasta, kuten tekstiiliteollisuudesta.<sup>17</sup> MF-ryhmän järjestämä näyttely keväällä 1975 käsitteli myös naisten tekemää työtä, mutta sen näkökulma oli historiallinen (Lappalainen 1975).

Kiinnostavaa ryhmässä käydyissä keskusteluissa on, että puhuessaan työstä MF-ryhmän naiset eivät puhuneet omasta työstään. Vaikka ryhmän toimintatavoissa korostettiin naisten omien kokemusten merkitystä, keskusteluissa ei juuri nostettu esiin keskiluokkaisissa ammateissa toimivien naisten asemaa työssään. Tähän painotukseen vaikutti ehkä vaikeus nähdä toimihenkilöammatit samassa määrin työnä tai työläisyytenä kuin suoritavammat tehtävät. Syynä saattoi olla myös vähäisempi tietämys naisten kokemuksista keskiluokkaisissa ammateissa. Toisaalta myös sitoutuminen socialistiseen ajatteluun ja sen myötä usko luokka-aseman vaikutukseen naisten alistukseen saattoivat vaikuttaa siihen, että keskiluokan naisten työssään kohtaamat ongelmat eivät vaikuttaneet yhtä merkittävältä kuin perinteisissä työläisammateissa toimivien.

Sosialistisen feminismen keskeisimpiä keskusteluja on ollut analyysi reproduktiivisen työn – tehtiin se sitten palkatta kodeissa tai palkkatyönä – merkityksestä kapitalismille ja sitä kautta socialistiselle teorialle (esim. Tong 1998, 107–112). Boucht ja Nyström (1976, 14–15) huomauttivat, että reproduktio on jäänyt myös marxilaisissa keskusteluissa liian vähälle huomiolle. MF-ryhmän keskus-

<sup>16</sup> Rapport från MF-gruppens söndagsstormöte hos Merit i Jollas, 28.9.1975. 1972–1973 Bakgrundsmaterial 1974–1975 Protokoll och övrigt.

<sup>17</sup> Anteckningar från Fria Kvinnokursens möte 4.3.74. 1972–1973 Bakgrundsmaterial 1974–1975 Protokoll och övrigt.

teluissa pohdittiin, miten kotona tehtävä työ sulki naiset yksityisen piiriin ja eristi heidät niin toisistaan kuin työväenluokan yhteisöistäkin, jolloin myös luokkayhteyden löytäminen oli vaikeaa. MF-ryhmässä otettiin esille myös se, miten porvarillisen yhteiskunnan lainsäädäntökin tukee naisten eristämistä perheisiin: avioliitossa naiset menettävät oman nimensä ja sitä kautta oikeuden perheestä ja miehestä riippumattomaan identiteettiin.<sup>18</sup>

Reproduktiivisen työn merkityksen korostaminen nostaa esiin myös kysymyksen, mikä on sosialistisen teorian ydin. Jos sosialismi tarkoittaa tuotantovälineiden yhteisomistusta, on vaikea nähdä reproduktiivisen työn merkitystä teorialle. Sosialismiin pyrkiminen pelkistyy tällöin ratkaisuksi, joita tehdään julkisen ja tuotannon alueella ja joiden tavoitteena on julkisen talouden demokratisoiminen. Jos taas sosialismia lähestytään teoriana riistosta vapaasta yhteiskunnasta, kuten MF-ryhmässä tehtiin, naistyöläisten vapauttaminen kotityön orjuudesta ja perheen eristyksestä on sille yhtä lailla oleellista kuin miestyöläisten vapauttaminen kapitalistisen tuotannon ja työnantajan määräysvallasta.

## SEKSUAALISUUDEN JA RUUMILLISUUDEN TEEMOJA

Kysymys naisen oman ruumiin haltuunotosta oli keskeinen 1970-luvun feminismille (Ingström 2007, 144–146) ja MF-ryhmässäkin käsiteltiin naisten ruumiillisuutta. Omaa ruumista vaadittiin naisten haltuun MF-ryhmässä myös vastustamalla pornografiaa. Esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Britanniassa pornografia on ollut 1970-luvulta alkaen feministien kuuma keskusteluaihe, ja siihen on kohdistunut hyvin vaihtelevia tavoitteita, jopa sensurointipyrki-

myksiä (Koivunen 1996, 58–59). Suomessa keskustelu on ollut laimeampaa, mutta myös MF-ryhmän toiminta osoittaa, ettei pornografia missään tapauksessa jäänyt feministeilta huomiotta.

Vuonna 1976 MF-ryhmä teki yhdessä Rödkarringarna-ryhmän kanssa iskun, jossa naiset kulkivat pareittain Helsingin keskustassa ja levittivät naistenpäivän julisteita, joissa luki ”Sinunko rintasi? Ei vaan pääoman! Nöyryytys riittää jo! Alas porno Ylös nainen” (Ingström 2007, 76). Boucht ja Nyström (1976, 63) taas yhdistivät kirjassaan pornografian ja naisruumiin kapitalistisen hyödyntämisen naisen seksuaalisuuden paikkaan yksityisen ja julkisen rajalla: nainen saa näkyä julkisessa, mutta vain objektina – seksuaalisena subjektina nainen kuuluu yksityiseen.

Suomessa poliittinen lesbous ja lesbofeminismi yleensäkin ovat olleet naisliikkeessä varsin marginaalisessa asemassa. Ensimmäiset julkiset lesbofeministiset keskustelut alkoivat vasta 1980-luvun puolella, mihin vaikutti paitsi naisliikkeen mahdollisesti torjuva asenne lesboutta kohtaan, myös 1970-luvun lainsäädäntö: homoseksuaaliin tekoihin ”kehottaminen” oli rikos ja myös asiallista keskustelua homoseksuaalisuuteen liittyvistä kysymyksistä saatettiin säädellä tällä perusteella (esim. Ingström 2007, 248).

Kuitenkin lesbofeminismin mahdollisuus nousi MF-ryhmässä hieman näkyviin. Eräs MF-ryhmän jäsen<sup>19</sup> oli puhunut Seksuaalinen tasavertaisuus SETA:n teemaillalla joulukuussa 1975 lesbofeminismistä<sup>20</sup>, ja esitelmä olikin kiinnostanut hallituksen naispuolisia jäseniä. Sen sijaan hallituksen miehillä oli vaikeuksia ymmärtää, että naisilla pitäisi olla oikeus analysoida tilannettaan myös feministisestä lähtökohdasta.<sup>21</sup> Jäsen kertoi myös MF-ryhmän kokouksessa, kuinka ”heterosek-

<sup>18</sup> Det dubbla förtrycket av kvinnor. Materiella och ideologiska uttrycksformer (II). Våren 1974 II. 1972–1973 Bakgrundsmaterial 1974–1975 Protokoll och övrigt.

<sup>19</sup> Kyseisen ryhmän jäsenen pyynnöstä en mainitse, kenestä on kyse.

<sup>20</sup> Seksuaalinen tasavertaisuus ry Toimintakertomus 1975–1976 (25.10.1975–31.10.1976). Pöytäkirjat, TS, yms. 1974–1981. Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry:n arkisto. Työväen Arkisto.

<sup>21</sup> Rapport från MF-gruppens möte hos Ciso den 14.1.1976. Protokoll (+korrespondens och bilagor) 1976–1979.

suaalisesta indoktrinaatiosta” irti pääseminen ja toiseen naiseen kohdistuvan rakkauden löytäminen vapautti kokemaan uudenlaista uskoa rakkauteen.<sup>22</sup>

Lesboudella leimaaminen on ollut yleinen tapa yrittää kiistää naisliikkeen merkitystä. Naisliikkeiden sisällä suhtautuminen tähän leimaan on vaihdellut. Esimerkiksi Betty Friedan piti vielä 1970-luvun alussa lesboleiman torjumista keskeisenä naisliikkeen vaikutusvallalle. Toisaalta jotkut feministeistä ajattelivat jo tuolloin, että lesboleiman käyttö oli vain yksi yritys kontrolloida naisten seksuaalisuutta. Siksi lesbo-nimitys pitäisi kantaa kunnialla, oli nainen lesbo tai ei. (Wilton 1995, 90–92; Echols 2003, 219.)

Huolimatta lesbofeminismin näkymättömyydestä feministit joutuivat Suomessakin lesboleimaamisen kohteiksi. Tuulaliina Varis (1979) kirjoitti *Kansan Uutisissa* uudesta naisliikkeestä ja sen suhteesta seksuaalisuuteen. Variksen mukaan helsinkiläisten feministiryhmien vuoden 1978 naistenpäiväksi julkaiseman *Aikanainen*-lehden runoissa oli varsin ”lesbolainen” sävy, koska runoissa puhuttiin naisten keskinäisestä läheisyydestä ja kiintymyksestä. Varis korosti, että homoseksuaalisuudessa ja homoseksuaalien oikeuksien ajamisessa ei hänestä ole mitään vikaa, mutta hän piti erikoisena, että lesbous nostetaan ideologian asemaan – vastaavalla tavalla kummallista olisi heteroseksuaalisuuden näkeminen ideologiana. Variksen mielestä feministit tekivät hallaa asialleen korostamalla ihmisten roolia vain sukupuolientona; tältä hänen mielestään vaikutti tekstien yletön eroottisuus.

## SOSIALISMI - VAPAUTTA MYÖS NAISILLE?

MF-ryhmälle sosialistisuus oli olennainen ja itsestään selvä osa feministisen ajattelun poh-

jaa. Ryhmän manifestiluonnoksessa vuodelta 1974 korostettiin, että MF-ryhmän tavoitteena oli harjoittaa naistoimintaa sosialistisen ajattelun sisällä.<sup>23</sup> MF-ryhmässä sosialistisuus miellettiin metodiksi, tieteelliseksi tavaksi hankkia tietoa maailmasta ja muuttaa sitä. Tähän metodiin kuuluu kritiikki ja itsekritiikki<sup>24</sup> sekä dialektiikka, jossa sosialistisen ja feministisen ajattelun yhdistämisen avulla etsittiin uusia ratkaisuja ongelmiin (Hakulinen, Nyström & Söderholm 1978).

Marxilaisuuden lisäksi MF-ryhmän mielestä tarvittiin kuitenkin feminismiä, sillä sosialistinen analyysi yksinään ei riittänyt selittämään naisten sortoa eikä tarjoamaan keinoja siitä vapautumiseen. Boucht ja Nyström (1976, 14) kirjoittivat, että 1800-luvun marxilaisilla teoreetikoilla, jotka lähes kaikki olivat miehiä, ei ollut edellytyksiä käsitellä naisten kohtaamaa todellisuutta ja naisten arjen kokemuksia. Siksi uuden naisliikkeen tehtävänä olikin osoittaa sosialistisen kokonaisanalyysin paikka yksityiselämässä, tuoda Marx keittiöön ja makuuhuoneeseen.

Riitta Jallinoja (1983, 206–207) arvioi, että marxilainen analyysi korvautui feministiryhmien toiminnassa vähitellen feministisellä ajattelulla, kun sosialismin klassikot vaihtuivat uuden naisliikkeen kirjoihin ja opintopöytätoiminta muuttui tiedostamisryhmätoiminnaksi. MF-ryhmän pöytäkirjojen ja ryhmän jäsenten kirjoitusten perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että sosialismin asema ryhmän ajattelun pohjana pysyi koko aktiivisen toiminnan ajan varsin samanlaisena: yhteiskunnallinen muutos, johon feministit tähtäsivät, edellytti myös sosialistista muutosta.

Näkemysero Jallinojan tulkintaan voi johtua osittain siitä, että hän käsitteli helsinkiläisten feministiryhmien toimintaa yleisesti, ei ainoastaan MF-ryhmää. Lisäksi, kun ryhmien toiminnassa alkoi korostua tiedostamistoiminta ja henkilökohtaisen poliittisuus,

<sup>22</sup> Referat från MF-gruppens möte den 3.5. [1976]. Protokoll (+korrespondens och bilagor) 1976-1979.

<sup>23</sup> Utkast till MF-gruppens manifest. 1972–1973 Bakgrundsmaterial 1974–1975 Protokoll och övrigt.

<sup>24</sup> Politisk-ideologisk stormöte måndagen 6.10.75 hos Bitte. 1972–1973 Bakgrundsmaterial 1974–1975 Protokoll och övrigt.

Jallinoja on ehkä tulkinnut, että nämä toimintatavat ja niiden myötä esiin nousseet teemat eivät enää voineet kuulua sosialistiseen ajateluun. MF-ryhmän tavoitteena oli kuitenkin alusta alkaen muuttaa ja laajentaa sosialistista teoriaa siten, että se ottaisi huomioon myös uudelle naisliikkeelle tärkeät teemat.

Sosialistisille feministeille oli tärkeää kiistää työväenliikkeen naisliikettä vastaan suuntaama syytös, että feministit olettaisivat kaikkien naisten aseman samanlaiseksi. Sosialististen feministien mukaan myös naiset voivat nauttia luokkaeduista, vaikka ovat alisteisessa asemassa oman luokkansa miehiin nähden. Auli Hakulinen, Carita Nyström ja Annlis Söderholm (1978) siteerasivat kirjoituksessaan *Kansan Uutisissa* norjalaista marxilaista sosiologia Harriet Holteria, jonka mukaan naisten sorto ei tarkoita, että kaikki naiset kokisivat itsensä sorreituksi tai että sorto olisi samanlaista kaikissa luokissa ja väestöryhmissä. Sorrosta on kuitenkin kyse, jos naisia aliarvioidaan heidän sukupuolensa perusteella tai jos naiset systemaattisesti eivät voi toteuttaa kykyjään samassa mitassa kuin miehet.

MF-ryhmässä pohdittiin melko paljon sitä, millainen suhde luokalla ja sukupuolella on toisiinsa. Ryhmän kokouksessa pidetyssä alustuksessa analysoitiin, että eroista huolimatta reproduktio, siis lasten synnyttäminen ja kotityö, yhdistää naisia yli luokkarajojen. Marxismi on keskittynyt vain tuotantoon ja unohtanut perheissä tehtävän reproduktiivisen työn merkityksen.<sup>25</sup> Siksi marxilaisilta on myös jäänyt näkemättä naisia sukupuolensa vuoksi yhdistävät asiat. Boucht ja Nyström (1976, 39) puolestaan esittivät, että naiset muodostavat ”kastin”, jonka jäseniä on kaikissa yhteiskuntaluokissa. Heidän mukaansa eri yhteiskuntaluokkien tai eri maiden naisia yhdistää se, millaisessa suhteessa he naisina ovat miehiin ja patriarkaaliseen yhteiskuntaan.

Feministi käyttivät 1970-luvulla patriarkaatin käsitettä kuvaamaan yhteiskunnallista suhdetta, joka asettaa naiset keskenään samanlaiseen asemaan suhteessa miehiin (Liljeström 1996, 111). MF-ryhmän keskusteluissa sana patriarkaatista esiintyy melko harvoin. Käsitteen näkymättömyyden voi ehkä yhdistää siihen, millainen oli myös sosialistisen teorian asema ryhmän keskusteluissa: teoria pysyi keskusteluissa lähinnä taustalla ja ryhmässä keskityttiin enemmän naisten kokemuksiin.

Keskustelupöytäkirjoissa patriarkaatista mainitaan vain kerran, alustuksessa patriarkaatista ja luokkayhteiskunnasta. Alustuksen mukaan naiset voisivat reproduktiivisen tehtävänsä takia olla tärkeässä asemassa väestökriisin ratkaisemisessa, mutta patriarkaatista estää tämän.<sup>26</sup> Feministiryhmien lehdessä julkaistun artikkelin mukaan kapitalismin ja patriarkaatin ”kaksisyhteys” aiheutti työmarkkinoiden tiukan jakautumisen naisten ja miesten aloihin (Sexism på löpande band, 8). Carita Nyström (1977, 3) taas vertasi naisten vieraantumista itsestään heidän osallistuesaan patriarkaaliseen kulttuuriin siihen, miten työväestö vieraantuu itsestään kapitalistisessa järjestelmässä.

Minna Hagner erottaa toisistaan sosialistifeministisen ja radikaalifeministisen näemyksen patriarkaatista siten, että sosialististen feministien mielestä patriarkaatista on osa kapitalismia ja radikaalifeministien mielestä taas kapitalismista erillinen yhteiskunnallinen järjestys. (Hagner & Försti 2006, 152.) Näiden vaihtoehtojen väliin jää se, miten MF-ryhmässä analysoitiin patriarkaatista ja kapitalismin suhdetta: kapitalismi ja patriarkaatista ovat kaksi rinnakkaista järjestelmää, jotka selittävät yhteiskuntien nykymuodon. Tästä näkökulmasta sosialististen feministien tehtävänä oli lisätä sosialistiseen analyysiin patriarkaatista merkitys, jotta teoria selittäisi täsmällisemmin yhteiskuntaa kokonaisuudessaan.

<sup>25</sup> Politisk-ideologiskt stormöte måndagen 6.10.75 hos Bitte. 1972–1973 Bakgrundsmaterial 1974–1975 Protokoll och övrigt.

<sup>26</sup> Rapport från MF-gruppens söndagsstormöte hos Merit i Jollas, 28.9.1975. 1972–1973 Bakgrundsmaterial 1974–1975 Protokoll och övrigt.

Osa MF-ryhmän jäsenistä oli jo ennen ryhmään liittymistään toiminut vasemmistoliliikkeissä, lähinnä Suomen Kansan Demokraattisessa Liitossa sekä esimerkiksi Vietnam-liikkeessä. Birgitta Boucht ja Carita Nyström työskentelivät Folkets Bildningsförbundissa, ruotsinkielisessä kansandemokraattien sivistysliitossa, ja Gerd Söderholm kansandemokraattisessa *Folktidningen Ny Tid* -lehdessä, johon monet muutkin ryhmän jäsenet kirjoittivat. Osa ryhmän naisista toimi myös Bröd och Rosor -yhdistyksessä, joka oli helsinkiläinen ruotsinkielinen kansandemokraattien perusjärjestö. Puoluepolitiikka ei ollut kuitenkaan tärkeintä yhdistyksessä toimimisessa, sillä esimerkiksi Anita Grönberg, joka oli sitoutumaton vasemmistolainen ja ennen MF-ryhmään liittymistään lähempänä sosiaalidemokraatteja, oli myös mukana yhdistyksessä (von Wright-Grönberg 2009).

Yhtenä esimerkkinä sosialistisuuden vaikutuksesta MF-ryhmän toiminnassa voi pitää sitä, että ryhmässä haettiin etenkin toiminnan alkuvaiheessa aktiivisesti yhteyksiä kansandemokraattiseen naisliittoon, SNDL:oon. Muutama MF-ryhmän jäsen osallistui vuonna 1974 SNDL:n järjestämään Työläisnaiskonferenssiin Lahdessa.<sup>27</sup> MF-ryhmän kokouksissa myös käsiteltiin SNDL:n keskeneräistä periaateohjelmaa ja muuta liiton materiaalia.<sup>28</sup> Yhteyksien saamista naisliittoon vaikeutti kuitenkin taistolaisien ja enemmistöläisten osapuolikamppailu, joka oli lähestulkoon halvaannuttanut liiton toiminnan (Katainen 1994, 368–371).

Vähemmistökommunistiseen taistolaisliikkeeseen, 1970-luvun näkyvimpään vasemmistoliliikkeeseen, kukaan MF-ryhmän jäsenistä ei kuulunut (Söderholm, Annlis 2009). Taistolaisliike oli ruotsinkielisten joukossa

heikompi kuin suomenkielisten kouluttautuneiden joukossa, mitä on pidetty selityksenä myös ruotsinkielisten naisten vahvalle asemalle varhaisessa feminismissä (Bergman 2002, 147). Ruotsinkieliset taistolaiset perustivat vuonna 1973 *Arbetartidningen Enhet* -lehden, jossa käsiteltiin feminismiä ja myös MF-ryhmän toimintaa varsin kriittisesti, ojentavalla ja oikeaan suuntaan ohjaavalla otteella (Ingström 2007, 59). Ero siihen, miten enemmistöläinen *Ny Tid* esitteli laajasti naisliikettä sekä Suomessa että ulkomailla, oli huomattava.

Naisten kielteiset kokemukset 1960-luvun liikkeissä ja vasemmistossa olivat monien maiden feministiliikkeiden lähtökohtana. (Esim. Yhdysvalloista Echols 2003 [1989], 23–50, Länsi-Saksasta Bergman 2002, 102.) Naiset alkoivat kiinnittää huomiota myös seksuaaliseen hyväksikäyttöön radikaaliliikkeissä. Esimerkiksi Alice Echols (2003[1989], 30) kirjoittaa, kuinka mustien kansalaisoikeusliikkeessä mukana olleet valkoiset naiset saattoivat huomata joutuvansa liikkeessä toimiaan seksuaalisten kiertopalkintojen asemaan.

MF-ryhmässäkin keskusteltiin vasemmistossa vallitsevasta feminismin vastaisuudesta ja tasa-arvon puutteesta. Sen sijaan kysymys seksuaalisuhteiden epätasa-arvoisuudesta vasemmisto- tai radikaaliliikkeissä ei juuri noussut esille. Ainoastaan kerran, pienryhmäkokouksessa keväällä 1976, oli käsittelyssä ”[k]ysymys radikaaleista miehistä, jotka eivät osaa soveltaa teorioitaan käytäntöönsä naisten kohdalla.”<sup>29</sup> Syynä siihen, että teema ei ollut ryhmässä esillä, voi olla yksinkertaisesti se, että kaikki ryhmän naiset eivät suinkaan olleet mukana vasemmistoliliikkeissä tai että ainakaan he eivät kohdanneet seksuaalista tai sukupuolittunutta alistusta näissä liikkeissä. Lisäksi MF-ryhmän naiset olivat myös jonkin verran vanhempia kuin monien ulkomaisten

<sup>27</sup> Protokoll fört över diskussionerna om arbetarkvinnokonferensen i Lahtis 16.-17.4.1974. 1972–1973 Bakgrundsmaterial 1974–1975 Protokoll och övrigt.

<sup>28</sup> Anteckningar från fria kvinnokursens möte 29/4 1974. 1972–1973 Bakgrundsmaterial 1974–1975 Protokoll och övrigt.

<sup>29</sup> Protokoll fört vid MF-gruppens möte hos Bitte den 1 mars kl. 19.30. Protokoll (+korrespondens och bilagor) 1976–1979.

radikaaliryhmien naiset, joten seksuaalisen vallankäytön kysymykset eivät välttämättä olleet heille henkilökohtaisesti niin akuutteja ja kipeitä.

MF-ryhmän manifestiluonnoksessa nostettiin esiin, että naisten omaa asemaansa koskevan analyysin tarve tarkoitti, että myös naisten tilanteesta sosialistisissa maissa pitää keskustella.<sup>30</sup> Ryhmässä todettiin, ettei naiskysymystä ole sosialistimaissa ratkaistu ja pohdittiin, kuka ottaa näissä maissa huolekseen naistyön, kun tasa-arvo on virallisesti toteutunut.<sup>31</sup> MF-ryhmässä suhtauduttiin kriittisesti myös sosialistimaiden virallisten naisedustajien näkemyksiin: Birgitta Boucht esimerkiksi kysyi, mitä voisi sanoa DDR:sta tulevalle professorille, jonka mielestä työläisnaiset eivät ole kiinnostuneita seksistä.<sup>32</sup> Jo vaatimus siitä, että sosialististen maiden naisten oloista pitää voida puhua ja että niitä pitää voida arvostella, asetti MF-ryhmän oppositioon suhteessa esimerkiksi taistolaisiin ja toisaalta myös ehkä yleiseen suomalaiseen 1970-luvun keskusteluilmapiiriin, jossa Neuvostoliiton ja muiden sosialistimaiden julkista kritiikkiä välteltiin.

## MF-RYHMÄN ASEMA OSANA SUOMALAISTA FEMINISMIÄ

MF-ryhmälle sitoutuminen osaksi sekä sosialistista että feminististä keskustelua oli ollenainen ideologinen valinta. Kuitenkaan sitä sosialismia, mihin ryhmässä sitouduttiin, ei ollut suoraan minkään puolueen ohjelmassa. Ryhmän tavoitteena oli haastaa feministisellä ajattelulla sosialistien käsitys siitä, mitä kaikkea naisten kannalta tarkoittaisi alistuksen ja sorron lopettaminen.

Sitoutuminen sekä sosialismiin että feminismiin näkyi niin ryhmän toimintatavoissa

kuin myös keskustelujen sisällössä sekä siinä, millaisia tekstejä ryhmässä luettiin ja kommentoitiin. Ryhmässä pyrittiin tuomaan sosialistisen teoriakehyksen sisään naisten arkipäivään sekä esimerkiksi ruumiillisuuteen ja seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä, jotka puhuttivat naisliikettä myös muissa maissa. On kiinnostavaa katsoa myös, millaiset teemat eivät nousseet MF-ryhmän keskusteluissa esiin, vaikka niistä keskusteltiin muiden maiden naisliikkeissä.

Esimerkiksi naisiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta, kuten raiskaukset, ei noussut ryhmän keskusteluissa kovin paljon esiin. Ke-väällä 1978 tosin suunniteltiin käsiteltäväksi Susan Brownmillerin vaikutusvaltaista kirjaa aiheesta.<sup>33</sup> Suomalaisessa feministisessä keskustelussa seksuaaliseen väkivaltaan liittyvät kysymykset eivät olleet vielä 1970-luvulla kovin paljon pinnalla (Ingström 2007, 96). Esimerkiksi Ruotsissa feministit aktivoituivat tuolloin vastustamaan huonoksi koettua seksuaalirikoslainsäädäntöä (Bergenheim 2006, 193–197.) Ruotsissa kuitenkin esimerkiksi raiskaus avioliitossa oli kriminalisoitu jo vuonna 1965 – Suomessahan vastaava lakimuutos tehtiin vasta vuonna 1994. Vaikuttaa siltä, että raiskauksista käyty keskustelu toimii hyvänä esimerkkinä siitä, miten vaikea joitakin ruumiillisiin oikeuksiin liittyviä kysymyksiä on ollut nostaa esiin suomalaisessa feministisessä keskustelussa (vrt. Julkunen 1997, 58).

Rödkärringarna-ryhmän Mariella Lindén ja MF-ryhmän Brita Wilhelms (1978) esittivät artikkelissaan feministisen toiminnan laimeuden syiksi sen, että Suomesta puuttui – feministien yrityksistä huolimatta – käännettyä uuden naisliikkeen kirjallisuutta. Heidän mukaansa Suomessa ei ollut myöskään sellaisia räikeitä ongelmia, kuten mittavaa pornoteollisuutta tai prostituutiota, jotka olisivat saa-

<sup>30</sup> Utkast till MF-gruppens manifest (1975). 1972–1973 Bakgrundsmaterial 1974–1975 Protokoll och övrigt.

<sup>31</sup> Politisk-ideologisk stormöte måndagen 6.10.75 hos Bitte. 1972–1973 Bakgrundsmaterial 1974–1975 Protokoll och övrigt.

<sup>32</sup> Birgitta Boucht ryhmälle 22.11.75. 1972–1973 Bakgrundsmaterial 1974–1975 Protokoll och övrigt.

<sup>33</sup> Protokoll fört vid MF-motet 20.3.78 hos Hilka. Protokoll (+korrespondens och bilagor) 1976–1979.

neet naisjoukot liikkeelle. Syynä feminismin hitaaseen liikkeellelähdtön voi tuskin pitää ongelmien puutetta. Sen sijaan painotukset 1970-luvun feministisessä teoriassa saattoivat olla sellaisia, ettei sen työkaluilla ollut kovin helppoa puuttua suomalaisen yhteiskunnan ongelmiin. Sosialistinen feminismi on pohjimmiltaan teoria, jonka perusta on taloudessa, ja siksi sen avulla on luontevaa käsitellä ongelmia, jotka tavalla tai toisella liittyvät taloudelliseen epätasa-arvoon. Siksi esimerkiksi seksuaaliseen väkivaltaan liittyviä kysymyksiä oli vaikea nostaa esiin sosialistis-feministisen yhteiskunta-analyysin avulla.

Suomessa tehtiin kuitenkin 1970-luvun aikana sukupuolten tasa-arvoa edistäneitä uudistuksia. Eva Schmitzin (2007, 22–23) mukaan Ruotsin yhteiskunnallista keskustelua on kutsuttu feministiseksi ilman feministejä: ruotsalainen konsensuspolitiikka ja kansankotiajattelu on mahdollistanut tasa-arvoita-voitteet ilman massiivista feminististä toimintaa, ja ruotsalainen poliittinen keskustelu on ollut ketterä imemään ulkoparlamentaarisia vaikutteita. Suomen tilannetta 1970-luvulla voi kuvata osin samoin. Myös Suomessa monia naisliikkeiden muualla äänekkäästi vaatimia uudistuksia tapahtui ilman feminististä painostusta – esimerkiksi aborttilaki säädettiin jo 1970-luvun alussa ilman mittavaa naisten aktivoitumista (Julkunen 1997, 56). Suomessa nämä muutokset tapahtuivat usein vielä jonkin muun yhteisen hyvän kuin

sukupuolisen tasa-arvon nimissä: Suomessa feministisiksi tulkittavia uudistuksia tehtiin ilman feminismiä.

Jos feministiset uudistukset tapahtuvat kuin itsestään, ilman feminististä toimintaa tai edes feministisiä argumentteja niiden puolesta, voi olla helppo sanoa, ettei feminismiä tarvita mihinkään tai ettei feministisellä toiminnalla ole vaikutusta. Osin tilanne on näköharha, joka aiheutuu myös feministisen ajattelun omasta historiallisesta ymmärryksestä: jos feminismiksi kelpaa vain feminismi ”puhtaana”, ilman muiden aatteiden vaikutusta, jää näkemättä feministinen toiminta, joka tapahtuu vaikkapa puoluepoliittisissa naisjärjestöissä tai naisten verkostoitumisena naisten ja miesten yhteisissä järjestöissä ja liikkeissä. MF-ryhmä oli selkeästi osa feminististä liikettä, vaikka se oli sitoutunut myös sosialistiseen ajatteluun. Jotta 1970-luvun feminismin koko kuva hahmottuisi paremmin, pitäisi tarkastella myös sellaista naisten toimintaa, jonka ensisijainen viiteryhmä oli jokin muu poliittinen suuntaus kuin feminismi.

*VTM Riikka Taavetti suorittaa arkistohallinnan maisteriohjelman Jyväskylän yliopistossa ja on poliittisen historian jatko-opiskelija Helsingin yliopistossa. Hän tekee väitöskirjatutkimusta Viron neuvostoaikaisesta historiasta.*

riikka.taavetti@iki.fi

## ALKUPERÄISLÄHTEET

Kaikki arkistolähteet, paitsi Seksuaalinen tasavertaisuus SETA ry:n materiaali: Svenska Litteratursällskapet i Finland: Historiska och litteraturhistoriska arkivet. MF-gruppens arkiv 1254. Mapp 1. Asiakirjan tarkka otsikko sekä nippu, johon se sisältyy, on mainittu alaviitteessä.  
Boucht, Birgitta & Nyström, Carita 1976: *Denna värld är vår. Handbok i systerskap*. Boklaget, Helsinki.  
Hakulinen, Auli & Nyström, Carita & Söderholm, Annlis 1978: Naisliike ja sosialismi. *Kansan Uutiset* 19.4.1978.

Lindén, Mariella & Wilhelms, Brita 1978: Feministit – Feministerna. *Aikanainen – Kvinnotid* 8.3.1978.  
Naisten keskinäinen solidaarisuus 1977. *Nyt mentiin – Nu går vi*, 2.  
Nyström, Carita 1977: Naisten kulttuuri – onko sitä? *Nyt mentiin – Nu går vi*, 3.  
Sexism på löpande band 1977. *Nyt mentiin – Nu går vi*, 8.

Söderholm, Annliis 2009. Haastattelu 14.5.2009.  
Söderholm, Gerd 2009. Haastattelu 18.5.2009.

von Wright-Grönberg, Anita. Haastattelu 19.5.2009.

## KIRJALLISUUS

- Bergenheim, Åsa 2006: Drömmen om frihet: om sexualitet, normalitet och kön under perioden 1950–80. Teoksessa Lennerhed, Lena (toim.): *Från Sapfo till cyborg. Idéer om kön och sexualitet i historien*. Gidlunds, Örlinge 179–200.
- Bergman, Solveig 1998: Naisliikhehdinnän moninaisuus. ”Uusi” suomalainen naisliike yhteiskunnallisena liikkeenä. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.): *Uudet ja vanhat liikkeet*. Vastapaino, Tampere, 165–186.
- Bergman, Solveig 2002: *Politics of Feminism. Autonomous Feminist Movements in Finland and West Germany from the 1960s to the 1980s*. Åbo Akademis förlag – Åbo Akademi University Press, Turku 2002.
- Echols, Alice 1994: Nothing Distant about It. Women’s Liberation and Sixties Radicalism. Teoksessa Farber, David (toim.): *The Sixties. From Memory to History*. The University of North Carolina Press, Chapel Hill ja Lontoo, 149–174.
- Echols, Alice 2003 (1989): *Daring to Be Bad. Radical Feminism in America 1967–1975*. American Culture 3. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Echols, Alice 2003: Kuinka Id kesytetään: Feministinen seksuaalipolitiikka vuosina 1968–1983. Teoksessa Echols, Alice: *Uhoa ja unelmia. 60-luvun jälkijärityksiä*. Like, Helsinki 152–177.
- Hagner, Minna & Försti, Teija 2006: *Suffragettien sisaret*. Unioni Naisasialiitto, Helsinki.
- Hemmings, Clare 2005: Telling feminist stories. *Feminist Theory* 6:2, 115–139.
- Ingström, Pia 2007: *Lentävä feministi ja muita muistoja 1970-luvulta*. Schildt, Helsinki.
- Jallinoja, Riitta 1983: *Suomalaisen naisasialiikkeen taistelukaudek. Naisasialiike naisten elämäntilanteen muutoksen ja yhteiskunnallistaateellisen murroksen heijastajana*. WSOY, Helsinki.
- Julkunen, Raija 1995: Feministiseen analyysiin. Teoksessa Eräsaari, Leena; Julkunen, Raija & Silius, Harriet (toim.): *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla*. Vastapaino, Tampere, 15–28.
- Julkunen, Raija 1997: Naisruumiin oikeudet. Teoksessa Jokinen, Eeva (toim.): *Ruumiin siteet. Tekstejä eroista, järjestyksistä ja sukupuolesta*. Vastapaino, Tampere 1997, 43–63.
- Katainen, Elina 1994: *Akkain aherrusta aatteen hyväksi. Suomen Naisten Demokraattinen Liitto 1944–1990*. KSL-kirjat, Helsinki 1994.
- Koivunen, Anu 1996: Sorto. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.): *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere, 35–76.
- Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne 1996: Paikantuminen. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.): *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere, 271–292.
- Lappalainen, Marja-Liisa: Akat oikealla asialla. *Iltä-Sanomat* 13.3.1975.
- Liljeström, Marianne 1996: Sukupuolijärjestelmä. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.): *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere, 111–138.
- Mitchell, Juliet 1973: *Naisliike*. Otava, Helsinki.
- Peltonen, Eeva 1988: *Tiedostaminen naisliikkeen ja naistutkimuksen strategiana*. Tasa-arvo-julkaisuja, Sarja D: Naistutkimusraportteja 4/1988. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki.
- Schmitz, Eva 2007: *Systerskap som politisk handling. Kvinnors organisering i Sverige 1968 till 1982*. Lund Dissertations in Sociology 76. Lunds universitet, Lund.
- Tong, Rosemarie Putnam 1998: *Feminist Thought. A More Comprehensive introduction*. Westview Press, Boulder ja Oxford.
- Varis, Tuulaliina 1979: Sikaeläimiä. *Kansan Uutiset* 4.8.1979.
- Wilton, Tamsin 1995: *Lesbian studies. Setting an Agenda*. Routledge, Lontoo ja New York.

## **ABSTRACT**

### **TOWARDS SOCIALIST FEMINISM - MARXIST-FEMINISTERNA GROUP 1974-1978**

The Marxist-Feminist group “Marxist-Feministerna” was one of the first groups in Finland to be associated with the new women’s movement in the 1970s. The group consisted of approximately fifteen women in their thirties. Most of them were educated and belonged to the Swedish-speaking minority. Emerging as a study circle in 1974, the women soon formed a consciousness-raising group that actively engaged in discussions ranging from the role of women in the workplace and home to sexuality. The group maintained several contacts abroad and actively followed the feminist discussion especially in the Nordic countries. They also valued their position as an independent and self-proclaimed socialist and feminist group, and they aimed at developing a feminist theory to further socialist thinking in order to better understand women’s role in society. According to them, socialist theory was lacking especially in the dimensions important for women, such as sexuality, reproduction, and the meaning of reproductive work.